

Araştırma Makalesi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİBERKONDRI DÜZEYLERİNİN SAĞLIK KAYGISI ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Ali GÖDE¹, Yunus Emre ÖZTÜRK²

Öz

Amaç: Bu araştırma üniversite öğrencilerinin siberkondri düzeylerinin sağlık kaygısı üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Belirlenen amaç doğrultusunda araştırma verileri anket yöntemiyle nicel araştırma desenine uygun olarak veriler online olarak toplanmıştır. Araştırmanın verilerini elde etmek için, kişisel bilgi formu, "Siberkondri Ölçeği" ve "Sağlık Anksiyetesi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma kolayda örneklem yöntemi ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin normal dağıldığının tespit edilmesi üzerine yapılan analizlerde, bağımsız gruplarda t testi, ANOVA, pearson korelasyon ve basit doğrusal regresyon analizleri uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya 556 öğrenci katılım göstermiştir. Katılmayı kabul eden kişilerin %71,8'i kadın, %28,2'si erkektir. Katılımcıların %45,7'si 18-19 yaş arası, %43,5'i 20-21 yaş arası ve %10,8'i 22 yaş ve üzeri yaş aralıklarında olduklarını tespit edilmiştir. Öğrencilerin %92,8'nin kronik rahatsızlığının olmadığını, %7,2'si kronik rahatsızlığı olduğu belirtmiştir. Ayrıca %91,7'sinin düzenli bir ilaç kullanmazken %8,3'nun düzenli bir ilaç kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin %43,2'si 0-3 saat, %45,5'i 4-6 saat ve %11,3'ü 7 saat ve üzerinde internette zaman geçirdiği belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırmanın sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin siberkondrinin sağlık kaygısı düzeyini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar neticesinde kişilerde siberkondri davranışı artııkça sağlık kaygısı düzeyinin de artacağı ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Sağlık kaygısı, Siberkondri, Üniversite öğrencisi

¹Sorumlu Yazar: Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Hatay, Türkiye, alig.sy31@gmail.com, ORCID:0000-0002-6865-6298

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Konya, Türkiye, yunuseozturk@gmail.com, ORCID:0000-0002-6178-6129

Makale gönderim tarihi: 19.12.2022

Makale kabul tarihi: 22.02.2023

Künye Bilgisi: Göde, A., Öztürk, Y. E. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Siberkondri Düzeylerinin Sağlık Kaygısı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Selçuk Sağlık Dergisi*, 4(Kongre Özel), 1 – 17.

Investigation of The Effect of Cyberchondria Levels of University Students on Health Concerns

Abstract

Aim: This study aimed to examine the effect of university students' cyberchondria levels on health anxiety.

Method: In line with the determined purpose, the data were collected online by questionnaire method in accordance with the quantitative research design. Personal information form, "Cyberchondria Scale" and "Health Anxiety Scale" were used to obtain the data of the study. The research was carried out with the convenience sampling method. In the analyzes made to determine that the data obtained were normally distributed, t-test, ANOVA, pearson correlation and simple linear regression analyzes were applied in independent groups.

Findings: 556 students participated in the study. Of the people who agreed to participate, 71.8% were women and 28.2% were men. It was determined that 45.7% of the participants were between the ages of 18-19, 43.5% were between the ages of 20-21 and 10.8% were between the ages of 22 and over. It was stated that 92.8% of the students did not have a chronic illness, and 7.2% of them had a chronic illness. He also stated that 91.7% of them did not use a regular medication, while 8.3% of them used a regular medication. It was determined that 43.2% of the students spent 0-3 hours, 45.5% 4-6 hours, and 11.3% spent 7 hours or more on the internet.

Results: As a result of the research, it was determined that the cyberchondria of the students participating in the research had a statistically significant and positive effect on the health anxiety level. As a result of these results, it is predicted that the level of health anxiety will increase as the cyberchondria behavior increases.

Keywords: Health, Health anxiety, Cyberchondria, University student

1.GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ve internete olan ulaşımın kolaylaşması günlük yaşamda internetin kullanımının yaygınlaşmasına olanak sağlamaktadır. Yaşantımızda fazlasıyla yer edinen internet ağları, sağlıkla ilgili sorunların da fazlasıyla araştırıldığı bir ağ oluşturmaktadır. Sağlıkla ilgili birçok bilgiye internetten elde etme çabası giderek yaygınlaşarak olağan bir hal halini almaktadır. Sağlık bilgileri için çevrimiçi aramanın anonimlik, ekonomiklik, kolaylık, hız ve etkileşim dâhil olmak üzere pek çok avantajı elinde bulundurmaktadır. Ayrıca internet, sağlık tüketicilerini güçlendirebilmekte, onlara sağlıkları üzerinde daha fazla kontrol elde etme ve sağlık hizmeti kararlarında daha fazla söz sahibi olma gücü sağlayabilmektedir. Avantajlar dâhilinde dezavantajları da barındıran bu durum için iki önemli konu olduğu düşünülmektedir. İlk olarak internet erişimi genişledikçe, çevrimiçi sağlık bilgilerinin kalitesinin düştüğü ve sorunlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İkinci olarak ise, çevrimiçi sağlık bilgileri, kullanıcılar için olası bir endişe kaynağı olarak tanımlanmaktadır (Brown vd., 2020).

Medya tarafından dile getirilen siberkondri kelimesi ilk kez Business Wire Haber Ajansı tarafından 1996 yılında yayınlanan bir makalede kullanılmıştır. 2000'li yılların başında özellikle Birleşik Krallık'ta popüler hale gelmiştir. Bu kelime, Sunday Times gazetesinde siberkondrinin "*İnternet sağlık sitelerinin aşırı kullanımı sağlık kaygısının yakıtıdır*" olduğunu söyleyen, bir makale de dâhil olmak üzere, 2000 tarihli bir dizi popüler Birleşik Krallık gazetesinde artan bir ilgi görmüştür (Özdemir, 2021). BBC ve The Independent, siberkondri hakkında haberler yayınlamıştır. The Independent, siberkondriyi "internetin, sağlık kaygısını körüklemeye, sağlık sitelerinin aşırı kullanımı" olarak tanımlamıştır. Amerika'da kitle iletişim araçlarında siberkondri ilk kez 1999'da Wall Street Journal'ın "*Siberkondriyaklar Şimdi İnternette Neler Olduğunu Anlıyor*" başlıklı bir haberde yayınlanmıştır (Loos, 2013). Türkiye'de ise ilk olarak NTV, Radikal gibi haber siteleri ve bloglarda 2006 yılında bahsedilmeye başlanmıştır (Özdemir, 2021).

Çok sayıda insanın kendi sağlıklarını, çevrimiçi olarak elde ettikleri bilgilere dayanarak yönetildiği düşünülmektedir. Sağlık hakkında bilgi aramak önemli bir başa çıkma yöntemi olduğundan, insanlar bilgi aramaya devam etmektedir; ancak kullandıkları kaynaklar ve bunu nasıl yaptıkları farklılıklar göstermektedir. Siberkondrinin, tanısıl bir varlıktan ziyade anormal bir davranış kalıbı olarak kabul edilmekle birlikte özellikle yüksek düzeyde sağlık kaygısı olan kişilerde yaygın olduğu düşünülmektedir. Siberkondri ile ilgili önemli etkide bulunan bir diğer faktör, çevrimiçi sağlık bilgilerinin genellikle yanıltıcı, yanlış ya da eksik olacak şekilde [belirsizliğidir](#). Sağlıkları hakkında güvence arayan kişiler, zamanlarının çoğunu sağlıkla ilgili bilgilerin geçerliliğini belirlemeye çalışarak geçirebilmektedir. Bu süreç, tekrarlanan çevrimiçi aramaların sıkıntı ve kaygıyı artırdığı döngüye katkıda bulunmaktadır. Siberkondriyle ilgili araştırmalarda davranış örüntüsünün, anksiyete duyarlılığı,

obsesif kompulsif bozukluk, belirsizliğe tahammülsüzlük ve anksiyete bozuklukları ile bağlantılı olduğu belirlenmiştir (Starcevic vd., 2019, 2020). Özellikle salgın dönemlerinde insanların internetten edindikleri bilgiler neticesinde, vücut duyularını veya semptomlarını hastalığın belirtilerine göre yorumlama ve anlam yükleme (örneğin, hızlı nefes almayı Covid-19 a yakalanmış olabilme olarak yorumlamak) olasılığı da artmaktadır (Jungmann ve Witthöft, 2020).

Literatürde yer alan çalışmalarda insanların sağlıkları hakkında bilgi elde edebilmek için internet teknolojilerinden sıklıkla yararlanmasının, bireylerin sağlıkla ilgili kendini güvende hissetme davranışlarını olumsuz etkilediği ve işlevsiz sağlık inanışlarında artışa yol açtığı belirtilmiş ve tüm bunların bireylerde sağlık kaygısını arttırdığı vurgulanmıştır. Bu araştırma üniversite öğrencilerinin siberkondri ve sağlık kaygısı düzeylerini belirlemek ve siberkondri düzeylerinin sağlık kaygısı üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırmada ilk olarak siberkondri ve sağlık kaygısı kavramları açıklanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi yapılarak yorumlanmış, tartışılmış ve raporlanmıştır.

1.1. Siberkondri

Siberkondri kelimesi, "*İnternette sağlık bilgilerini (takıntılı bir şekilde) araştıran, tipik olarak kendinde belirli bir hastalıkla eşleşen (gerçek veya hayal) semptomlar bulan kişi*" olarak Oxford English sözlüğünde tanımlanmaktadır (Özdemir, 2021). Siberkondri, özellikle kaygıyla ilişkili olarak sağlıkla ilgili aşırı veya tekrarlı bir şekilde endişe ve kaygıyı artırabilen internet araması, ve yaygın bir güvence arama davranışıdır (Jungmann ve Witthöft, 2020). Siberkondri kavramı, tanımlamalardan da yola çıkarak, sağlıkla ilgili çevrimiçi aramaların sağlık kaygısını yükselten etkilerine değinilmektedir. Yüksek düzeyde sağlık kaygısı olan bireylerin, sağlık endişeleri konusunda güvence almak için çevrimiçi sağlık bilgisi arayışına katıldığı varsayılmaktadır. İnternette güvence aramanın sonucu, internetin doğası gereği büyük ölçüde tahmin edilemez olduğundan, bazı insanlar çevrimiçi buldukları bilgilerden emin olurken, diğerleri değildir (Starcevic vd., 2019, 2020). Güvenceyi deneyimleyemeyen ya da kısmen güvende hisseden ve bu nedenle daha endişeli olan insanlar, güvence bulmak için çevrimiçi sağlık bilgisi arayışına devam etmektedir. Ayrıca çevrimiçi sağlık bilgisi arayışı kesin açıklamalara duyulan ihtiyaç, aşırı bilgi yüklemesi, çevrimiçi arama sürecinin doğasında bulunan belirsizlik ve çevrimiçi bilgi kaynaklarının şüpheli güvenilirliği gibi güçlendiren faktörler nedeniyle varlığını sürdürmektedir. Kısacası, siberkondride çevrimiçi sağlık bilgisi arayışı, kısır bir döngü yaratan ve kendini sürdüren sağlık kaygısıyla uyumsuz bir başa çıkma yöntemi olarak kabul edilmektedir (Brown vd., 2020).

Siberkondri, sağlık hizmeti arama ve alma üzerinde etkilere sahip olabilmektedir. Bu sebeple, siberkondri, aşırı çevrimiçi sağlık bilgisi arayışının sebep olduğu kaygının bir neticesi olarak yardım ve tedavi arama davranışını yönlendirmektedir. Bu durum, siberkondri olan kişilerin birinci basamak veya diğer hekimlerle sıkça konsültasyon istemelerine veya çeşitli tıbbi araştırmalar talep etmelerine neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalarda Siberkondri ayrıca, sağlık uzmanlarına yapılan ziyaretlerin sayısı ve sağlık hizmeti kullanımının artmasıyla da ilişkilendirilmiştir (Barke vd., 2016). Ayrıca internette, internet sitesinin popülaritesini arttırabilmek ya da tıklanabilmek adına verilen doğru olmayan sağlık bilgileri ya da tedavi yöntemleri dolandırıcılığın farklı bir boyutu olarak ifade edilebilmektedir. Bu kapsamda hastaların interneti bir hekim gibi kullanıp, kendi başlarına tanı koymaları başlı başına bir endişe kaynağı oluşturmaktadır (Polat, 2020). Bu durum insanların yanlış tedavi yöntemlerini uygulamasına neden olmakta ve hastaların, hastanelere daha ağır bir şekilde gelmeleri ile birlikte tedavi süreçlerinin daha uzun olmasına sebep olmaktadır. İnsanlar, rahatsızlıklarına veya sorunlarına çözüm bulmayı sürekli olarak arzulamaktadır. Toplumun bu şekilde yönleneceği bir halk sağlığı sorununun doğmasına da neden olabilmektedir (Özdemir, 2021).

Siberkondrinin maliyeti ve bununla ilişkili zarar hesaplanmamakla birlikte siberkondrinin ekonomik yükü ve halk sağlığı düşünüldüğünde önemi daha kesin olarak tespit edilmeyi beklemektedir. Siberkondri ile ilişkili işlevsel bozulma ve bununla birlikte sağlıkla ilgili davranışlar, sağlık hizmeti kullanımı ve sağlık uzmanlarıyla ilişkiler üzerindeki etkileri hakkındaki gözlemler ve ön bulgular göz önüne alındığında, siberkondrinin kişisel ve toplumsal etkilerinin önemli olduğuna inanmak için nedenler daha baskın gelmektedir (Starcevic vd., 2019, 2020).

1.2. Sağlık Kaygısı

Kaygı kavramını ilk olarak ortaya koyan kuramcı Sigmund Freud'a göre kaygı, insanın çevresinde meydana gelen veya gelecekte gerçekleşebilmesi muhtemel kötü bir durum düşüncesi nedeniyle insanı, uyarma, yaşamını sürdürme ve gerekli uyumluluğu sağlama gibi katkıları olan, sebebi bilinmeyen bir duygudur (Hekimoğlu ve Bilik, 2020). Sağlık kaygısı, bireyin sağlığıyla ilgili bedensel duyum veya değişiklikleri, hayatını tehdit edici veya zarar verici bir hastalık olarak yanlış değerlendirmesinden kaynaklanan, sağlığa ilişkin korku ve endişe içeren bir süreç olarak açıklanmaktadır. Başka bir ifadeye göre sağlık kaygısı, bulaşıcı hastalıklarla ilişkili semptomlarla birlikte (ateş, öksürük, ağrıyan kaslar vs.) bunlarla sınırlı olmamak üzere algılanan bedensel duyumlar veya değişiklikler hastalık belirtisi olarak yorumlandığında ortaya çıkmaktadır (Asmundson ve Taylor, 2020). Sağlık kaygısı, bireylerin sağlığa yönelik algılanan bir tehditten kaynaklanan kaygı ve sağlık bilincinin olmamasından patolojik sağlık kaygısına veya hastalık hastalığının oluşmasına kadar değişebilen çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir (Jungmann ve Witthöft, 2020).

Dünya genelinde insanların tamamı bir dereceye kadar sağlık kaygısı yaşamakta ve sağlıkla ilgili potansiyel tehdiye karşı ortaya çıkan ilgili uyarıcı, koruyucu ve sağlığı geliştirici davranışa yol açarak sağlık sorunlarının erken belirtilerini tespit etmeye yardımcı olabilmektedir (Asmundson vd., 2020). Sağlık kaygısının altında yatan nedenlerin doğası konusunda yapılan incelemeler devam etmektedir. Mevcut anlayışı kolaylaştıran önemli sağlık kaygısı nedenleri, bireylerin çevresel ve genetik faktörlerden, önceden yaşanmış hastalık ve ölüm deneyimlerinden, fiziksel ve cinsel istismardan, salgın gibi biyolojik etkenlerden, ebeveyn ve çocuk etkileşiminden ve diğer stresörlerden oluşabilmektedir (Demir, 2021).

Sağlık kaygısı, belirli seviyelerde pek çok kişide ortaya çıkabilmekte fakat anormal bir sorun veya rahatsızlık durumu olarak ele alınmamaktadır. İnsanın sağlığını koruması, vücut bütünlüğünün bozulmaması için bir uyarıcıdır. Sağlık kaygısının ileri seviyesi olarak adlandırılan Hipokondriazis ise toplum içerisinde az sayıda görülmekteyken, hastanelerde sıkça karşılaşılmaktadır (Demir, 2021). Bununla birlikte yüksek derecede sağlık kaygısı ise zararlı olabilmektedir. Yüksek sağlık kaygısı olan insanlar, iyi huylu bedensel değişiklikler ve duyuları tehlikeli olarak yanlış değerlendirme eğilimindedir. Bedensel değişikliklerin ve duyuların yanlış değerlendirmesi, bireyin sağlık ve hastalık hakkındaki inançlarından etkilenmekte ve yüksek sağlık kaygısı olanlarda genellikle bütün bedensel değişikliklerin ve duyuların hastalık septomu olduğu ve bireyin özellikle zayıf veya hasta olmaya karşı savunmasız olduğu inancını içermektedir. Bu durum bireylerin kaygılarını artırarak, rasyonel kararlar verme yeteneklerini ve davranışlarını etkilemektedir (Asmundson ve Taylor, 2020). Salgın dönemlerinde ise yüksek sağlık kaygısının, enfekte olma inancı yönelik davranışsal tepkileri etkileyebileceği birkaç durum oluşmaktadır. Sağlık kaygısı yüksek olan kişilerden bazıları hastaneleri ve muayenehaneleri bulaşma kaynağı olarak görebilmekte ve bu nedenle tıbbi yardım aramaktan kaçınabilmektedir. Öte yandan, sağlık kaygısı yüksek olan bazı kişiler ise, genelde uzmanlardan veya hekimlerden sağlıkla ilgili bilgi ve güvence arama yönelimindedir. Bu sebeple, bedensel değişikliklerin ve duyuların enfeksiyondan kaynaklanmadığına dair güvence arayışıyla birden fazla doktora muayene olabilmekte veya birden fazla sağlık kuruluşuna başvurabilmektedir (McDonnell vd., 2012). Bu davranış ortaya çıktığı takdirde sağlık hizmetleri kaynaklarına ekstra yük getirebilmektedir.

2. METODOLOJİ

2.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin siberkondri ve sağlık kaygısı düzeylerini belirlemek ve siberkondri düzeylerinin sağlık kaygısı üzerine etkisinin amacıyla yapılmıştır.

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma kapsamında nicel araştırma deseni uygulanmıştır. Araştırma, Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda eğitimi sürdürmekte olan öğrencilerde anket formu online olarak Google Form üzerinden gönüllülük esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu örneklem büyüklüğünün belirlenmesi amacıyla Altunışık vd. (2012) tarafından oluşturulan kolayda örneklem tablosundan faydalanılmıştır. Meslek Yüksekokuluna kayıtlı 1300 öğrenci bulunmaktadır. 1300 kişinin evren olarak kabul edilmiş ve %95 güven aralığında örneklem tablosunda 297 kişiye katılması yeterli olduğu görülmüştür. Araştırma belirlenen tarihler içerisinde uygulanarak 566 öğrenciden veriler elde edilmiş ve incelenmeye alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama formu 3 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda katılımcıların sosyo-demografik niteliklerin belirttiği Kişisel Bilgi Formu 6 ifadeden oluşmaktadır. İkinci kısımda “Siberkondri Ölçeği” ve üçüncü kısımda “Sağlık Anksiyete Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu; Üniversite öğrencilerinin yaş, cinsiyet, kronik rahatsızlık durumu, düzenli kullanılan ilaç durumu, internette geçirilen zamanı belirlemeye yönelik ifadelerden meydana gelmektedir.

Siberkondri Ölçeği; Batıgün vd., (2018) tarafından oluşturulan ölçek 28 maddeden ve beş alt boyuttan meydana gelmektedir. Boyutlar, “doktor-hasta etkileşimi, işlevsel olmayan internet kullanımı, kompulsiyon/hipokondri, kaygıyı artıran faktörler ve kaygıyı azaltan faktör” davranışlarını değerlendirmektedir. Ölçek ile ilgili maddeler “1=Hiçbir zaman, 2=Nadiren, 3=Ara sıra, 4=Sık sık ve 5=Her zaman” şeklindeki 5’li likert tipinde derecelendirilmektedir. Ölçeğin geliştirilmesine Cronbach’s Alfa güvenilirlik değeri 0,930 olduğu gözlemlenmiştir (Batıgün vd., 2018). Siberkonri Ölçeğinin güvenilirliği incelendiğinde genel ölçek Cronbach Alfa güvenilirlik değeri 0,930 olduğu ve alt boyutlarının da 0,80-1,00 arasında olması yüksek güvenilirlik derecesine sahip olduğunu göstermektedir.

Sağlık Anksiyetesi Ölçeği; Sağlık kaygısını düzeyini ölçmek için Aydemir vd. (2013) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmış “Sağlık Anksiyetesi Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 18 maddeden ve 2 boyuttan meydana gelen bir öz-bildirim ölçeğidir. Boyutlar, “ruhsal durumunu ve ciddi hastalık durumunu” algılarını değerlendirmektedir. Maddeler 4’lü likert şeklinde(dörtlü sıralı yanıtlar içeren)

ifadelerden hazırlanan ölçeğin puanlanması her bir madde için 0-3 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar insanlardaki sağlıkları ile ilgili endişelerinin yüksek olduğunu, düşük puanlar ise sağlık ile ilgili endişelerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin uyarlamasında Cronbach Alpha güvenilirlik değeri 0,950 olduğu gözlemlenmiştir. (Aydemir vd., 2013). Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin güvenilirliği incelendiğinde genel ölçek Cronbach Alfa güvenilirlik değeri 0,806 olduğu ve alt boyutlarının da 0,80-1,00 arasında olması yüksek güvenilirlik derecesine sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmada elde edilen veriler incelemek için SPSS programlarından yararlanılmıştır. Tüm analizlerde “ $p<0,05$ ” istatistiksel olarak anlamlı olduğu kabul edilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçek sahiplerinden ve etik kuruldan gerekli izinler alındıktan sonra ölçek soruları Google form aracılığı ile web tabanlı cevaplamaları ile gönüllülük esasına dayanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri 15.10.2021-31.10.2021 tarihleri arasında anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Uygulanan ölçekler sonucunda elde edilen veriler SPSS 26.0 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik ve tanımlayıcı verilerin (cinsiyet, yaş, sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, kronik rahatsızlık bulunma durumu ve son bir yıl içerisinde hastaneye başvuru sayısı) belirlenmesi adına frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin siberkondri ve sağlık kaygısının cinsiyet, yaş, kronik rahatsızlık bulunma durumu, düzenli ilaç kullanım ve internette geçirilen süre değişkenleri açısından farklılığın olup olmadığını belirlemek adına verilerde normal dağılım olduğu tespit edildikten sonra aritmetik ortalama (Ort.), standart sapma (ss) ve bağımsız örneklem için t-Testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin siberkondrinin sağlık kaygısına etkisini değerlendirmek için korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümünde ilk olarak araştırmada veri elde edilen katılımcıların sosyo-demografik nitelikleri aşağıda sunulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Dahil Olanların Sosyo-Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Seçenekler	Frekans (N)	%
Cinsiyet	Kadın	399	71,8
	Erkek	157	28,2
Yaş	18-19 yaş arası	254	45,7
	20-21 yaş arası	242	43,5
	22 yaş ve üzeri	60	10,8

Kronik rahatsızlık durumu	Var	40	7,2
	Yok	516	92,8
Düzenli ilaç kullanım durumu	Var	46	8,3
	Yok	510	91,7
İnternette geçirilen süre	0-3 saat	240	43,2
	4-6 saat	253	45,5
	7 saat ve üzeri	63	11,3
TOPLAM		556	100.00

Araştırmaya 556 öğrenci katılmayı kabul etmiştir. Araştırmayı dahil olun kişilerin %71,8'i kadın, %28,2'si erkektir. Öğrencilerin %45,7'si 18-19 yaş arası, %43,5'i 20-21 yaş arası ve %10,8'i 22 yaş ve üzeri yaş gruplarında yer almaktadır. Katılımcıların %92,8'nin kronik rahatsızlığının olmadığını, %7,2'si kronik rahatsızlığı olduğu belirtmiştir. Ayrıca %91,7'sinin düzenli bir ilaç kullanmazken %8,3'nun düzenli bir ilaç kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin %43,2'si 0-3 saat, %45,5'i 4-6 saat ve %11,3'ü 7 saat ve üzerinde internette zaman geçirdiği belirlenmiştir.

Tablo 2. Normal Dağılım Testi Bulguları

	Ort.	ss	Skewness	Kurtosis
SİBERKONDRI	2,31	0,61	-0,002	-0,390
Doktor-Hasta Etkileşimi	2,30	0,74	0,136	-0,461
İşlevsel Olmayan İnternet Kullanımı	2,69	0,77	0,121	-0,066
Kompulsiyon/Hipokondri	1,80	0,68	0,890	0,305
Kaygıyı Artıran Faktörler	2,28	0,80	0,163	-0,714
Kaygıyı Azaltan Faktörler	2,50	0,77	0,101	-0,032
SAĞLIK KAYGISI	0,89	0,35	0,488	0,882
Ruhsal Durum Kaygısı	0,93	0,38	0,618	1,053
Ciddi Durum Kaygısı	0,76	0,52	0,865	1,445

Tablo 2'ye göre katılımcılardan alınan verilerin Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleri "-1,5 ile +1,5" aralığında olduğundan normal dağılımın var olduğu saptanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Dolayısıyla devam eden analiz yöntemlerinden parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Araştırmaya katılanların sosyo-demografik nitelikleri ile siberkondri ve sağlık kaygısı ölçeği ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek için parametrik test yöntemlerinden bağımsız gruplarda t testi ve ANOVA testi uygulanarak bulguları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur (Tablo 3 ve Tablo 4).

Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-Demografik Nitelikleri ve Siberkondri Düzeyleri Arasında Yapılan T Testi ve ANOVA Testi Bulguları

Demografik Özellikler	Seçenekler	N	Ort.	ss	t veya F değeri	P
Cinsiyet	Kadın	399	2,34	0,60	2,087	0,037

	Erkek	157	2,22	0,62		
Yaş	18-19 yaş arası	254	2,25	0,56	2,325	0,099
	20-21 yaş arası	242	2,36	0,65		
	22 yaş ve üzeri	60	2,37	0,66		
Kronik rahatsızlık durumu	Evet	40	2,53	0,61	2,342	0,020*
	Hayır	516	2,29	0,61		
Düzenli ilaç kullanım durumu	Evet	46	2,48	0,60	2,073	0,041*
	Hayır	510	2,29	0,61		
İnternette geçirilen süre	0-3 saat	240	2,38	0,63	0,551	0,576
	4-6 saat	253	2,34	0,58		
	7 saat ve üzeri	63	2,31	0,68		

*p<0,05

Tablo 3’de araştırmaya dahil olanların cinsiyet, kronik rahatsızlık ve düzenli ilaç kullanıma durumu ile istatistiksel olarak farklılık belirlenirken(p<0,05); yaş ve internette geçirilen zaman arasında ile istatistiksel olarak farklılık belirlenmemiştir(p>0,05). Cinsiyet puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha az siberkondri davranışına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olanların, kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olmayanlara göre daha fazla siberkondri davranışına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Sosyo-Demografik Nitelikleri vee Sağlık Kaygısı Düzeyleri Arasında Yapılan T Testi ve ANOVA Testi Bulguları

Demografik Özellikler	Seçenekler	N	Ort.	ss	t veya F değeri	p
Cinsiyet	Kadın	399	0,94	0,34	5,547	0,000*
	Erkek	157	0,76	0,35		
Yaş	18-19 yaş arası	254	0,86	0,32	1,516	0,220
	20-21 yaş arası	242	0,91	0,37		
	22 yaş ve üzeri	60	0,89	0,43		
Kronik rahatsızlık durumu	Evet	40	1,11	0,41	3,458	0,001*
	Hayır	516	0,87	0,34		
Düzenli ilaç kullanım durumu	Evet	46	1,04	0,45	2,382	0,021*
	Hayır	510	0,88	0,34		
İnternette geçirilen süre	0-3 saat	240	0,86	0,35	1,948	0,144
	4-6 saat	253	0,90	0,33		
	7 saat ve üzeri	63	0,96	0,43		

*p<0,05

Tablo 4’te araştırmaya dahil olanların cinsiyet, kronik rahatsızlık ve düzenli ilaç kullanıma durumu ile istatistiksel olarak farklılık belirlenirken belirlenirken(p<0,05); yaş ve internette geçirilen zaman arasında ile istatistiksel olarak farklılık belirlenmemiştir(p>0,05). Cinsiyet puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha az sağlık kaygısına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca

kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olanların, kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olmayanlara göre daha fazla sağlık kaygısı düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. Siberkondri ile Sağlık Kaygısı Düzeyleri ve Alt Boyutları Arasındaki Pearson

		Korelasyon Testi Bulguları							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1- SİBERKONDRI	r	1							
	p								
2-Doktor-Hasta Etkileşimi	r	,795**	1						
	p	,000							
3-İşlevsel Olmayan İnternet Kullanımı	r	,836**	,604**	1					
	p	,000	,000						
4-Kompulsiyon / Hipokondri	r	,755**	,482**	,517**	1				
	p	,000	,000	,000					
5-Kaygıyı Artıran Faktörler	r	,875**	,603**	,640**	,640**	1			
	p	,000	,000	,000	,000				
6-Kaygıyı Azaltan Faktörler	r	,772**	,575**	,576**	,400**	,604**	1		
	p	,000	,000	,000	,000	,000			
7-SAĞLIK KAYGISI	r	,480**	,346**	,426**	,467**	,451**	,224**	1	
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000		
8-Ruhsal Durum Kaygısı	r	,454**	,330**	,419**	,431**	,417**	,215**	,953**	1
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
9- Ciddi Durum Kaygısı	r	,311**	,218**	,237**	,331**	,316**	,139**	,631**	,368**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

**p<0,001

Tablo 5'te araştırmaya katılan öğrencilerin siberkondri ile sağlık kaygısı ve alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki gözlemlenmiştir (p<0,001). Kişilerde siberkondri düzeyi yükseldikçe sağlıklıları ile ilgili kaygısı düzeyinde artacağı sonucuna ulaşılmaktadır (p<0,001, r=0,480).

Tablo 6. Siberkondrinin Sağlık Kaygısı Üzerine Etkisinde Regresyon Testi Bulguları

Değişken	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p	F	Model (p)
	B	Std. Error	β				
Sabit	0,247	0,052		4,743	0,000*		
Siberkondri	0,280	0,022	0,480	12,873	0,000*	165,72	0,000*

R²: 0,230 R: 0,480 *p<0,001 Modelin Regresyon Denklemi: Y=0,247+ (0,28X)

Tablo 6'da regresyon analizine göre geliştirilen model (F: 165,72; p<0,001) ve regresyon katsayı değerlerinin anlamlılığını gösteren t istatistik katsayısı incelendiğinde (t: 12,873; p<0,001) bulguların istatistiksel düzeyde anlamlı seviyede olduğu belirlenmiştir. Değişkenler arasında istatistiksel olarak

anlamli ve pozitif yönlü ilişki ($R: 0,480$; $p<0,001$) gözlemlenirken, $R^2: 0,230$ olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre sağlık kaygısındaki değişimin %23'lük kısmı siberkondri davranışındaki değişimler nedeniyle açıklanmaktadır. Yapılan analiz neticesinde siberkondrinin sağlık kaygısı üzerine istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($p<0,001$).

4. TARTIŞMA

Bu araştırma siberkondirinin sağlık kaygısı üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 556 öğrenci katılmayı kabul etmiştir. Araştırmayı dahil olun kişilerin %71,8'i kadın, %28,2'si erkektir. Öğrencilerin %45,7'si 18-19 yaş arası, %43,5'i 20-21 yaş arası ve %10,8'i 22 yaş ve üzeri yaş gruplarında yer almaktadır. Katılımcıların %92,8'nin kronik rahatsızlığının olmadığını, %7,2'si kronik rahatsızlığı olduğu belirtmiştir. Ayrıca %91,7'sinin düzenli bir ilaç kullanmazken %8,3'nun düzenli bir ilaç kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin %43,2'si 0-3 saat, %45,5'i 4-6 saat ve %11,3'ü 7 saat ve üzerinde internette zaman geçirdiği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilere ait sosyo-demografik nitelikleri ile siberkondri ortalamaları arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan analiz sonuçları neticesinde araştırmaya dahil olanların cinsiyet, kronik rahatsızlık ve düzenli ilaç kullanıma durumu ile istatistiksel olarak farklılık belirlenirken ($p<0,05$); yaş ve internette geçirilen zaman arasında ile istatistiksel olarak farklılık belirlenmemiştir ($p>0,05$). Cinsiyet puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha az siberkondri davranışına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olanların, kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olmayanlara göre daha fazla siberkondri davranışına sahip olduğu belirlenmiştir. Kurcer vd. (2021) tarafından öğrenciler üzerinde yapılan araştırmasında cinsiyet ile siberkondri arasında fark bulunurken yaş ve kronik rahatsızlık durumu ile siberkondri arasında fark bulunamamıştır. Ertaş vd. (2020) araştırmasında sağlık alanında lisans eğitim alan öğrencilerin cinsiyet ve düzenli ilaç kullanım durumu ile siberkondri arasında fark bulunurken yaş ve kronik rahatsızlık durumu ile siberkondri arasında fark bulunamamıştır. Ayrıca internette geçirilen süre ile siberkondri davranışı arasında pozitif yönlü zayıf ilişki olduğunu belirtilmiştir. Shailaja vd. (2020) araştırmasında öğrencilerin cinsiyet ile siberkondri arasında farklılık bulunurken yaş ile siberkondri arasında farklılık bulunamamıştır. Tüter (2019) araştırmasında aile hekimliğine muayene olan hastaların cinsiyet, yaş, kronik rahatsızlık durumu düzenli ilaç kullanım durumu ile siberkondri arasında fark tespit etmiştir. Aygün (2021) araştırmasında lisans derecesinde eğitim yapan öğrencilerin cinsiyet, yaş, kronik rahatsızlık durumu ve internette geçirilen zaman ile siberkondri arasında fark bulunamadığı belirtilmiştir. Bu kapsamda cinsiyet ve kronik rahatsızlık durumunun siberkondri düzeyini etkileyen önemli faktörler olabileceği sonucuna ulaştırmaktadır.

Katılımcıların sosyo-demografik nitelikleri sağlık kaygısı ortalamaları arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan analiz sonuçları neticesinde cinsiyet, kronik rahatsızlık ve düzenli ilaç kullanıma durumu ile istatistiksel olarak farklılık belirlenirken belirlenirken ($p < 0,05$); yaş ve internette geçirilen zaman arasında ile istatistiksel olarak farklılık belirlenmemiştir ($p > 0,05$). Cinsiyet puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha az sağlık kaygısına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olanların, kronik rahatsızlık durumuna ve düzenli ilaç kullanım durumuna sahip olmayanlara göre daha fazla sağlık kaygısı düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Kurcer vd. (2021) tarafından öğrenciler üzerinde yapılan araştırmasında cinsiyet ve kronik rahatsızlık durumu ile sağlık kaygısı arasında farklılık bulunurken yaş ile sağlık kaygısı arasında farklılık bulunamamıştır. Kırac ve Öztürk (2020) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet, kronik rahatsızlık durumu ve düzenli ilaç kullanım durumu ile sağlık kaygısı arasında fark bulunurken yaş ile sağlık kaygısı arasında fark bulunamamıştır. Özdemir (2021) tarafından öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada cinsiyet ve kronik rahatsızlık durumu ile sağlık kaygısı arasında fark bulunurken yaş ile sağlık kaygısı arasında fark bulunamamıştır. Bu kapsamda cinsiyet ve kronik rahatsızlık durumunun sağlık kaygısı düzeyini etkileyen önemli faktörler olabileceği sonucuna ulaştırılmaktadır.

Araştırmaya dahil olan öğrencilerin siberkondri düzeyi ile sağlık kaygısı düzeyi ve alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu gözlemlenmiştir ($p < 0,001$). siberkondrinin sağlık kaygısı üzerine etkisi değerlendirmek için elde edilen veriler üzerinde yapılan regresyon testi bulguları değerlendirildiğinde; bağımsız değişken durumunda olan siberkondrinin bağımlı değişken durumunda olan sağlık kaygısındaki değişimini açıklama oranı %23 olarak gözlemlenmiştir. Katılımcıların sağlık kaygısı düzeyini siberkondrinin ($\beta:0,480$; $p < 0,001$) pozitif yönlü ve anlamlı etkisi sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar neticesinde bireylerin siberkondri davranışı arttıkça sağlık kaygısı düzeyinin de artacağı ön görülmektedir. Singh vd. (2016) tarafından öğrencilerin üzerine yapılan araştırmasında internetin sağlık kaygısı olan bireylerin sağlık bilgileri edinmeleri için önemli bir kaynak oluşturduğunu göstermektedir. Jungmann ve Witthöft, (2020) araştırmasında siberkondri ile sağlık kaygısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu belirtilmiştir. Muse vd. (2012) araştırmasında siberkondrinin sağlık kaygısı üzerine pozitif bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Literatür incelendiğinde siberkondri düzeyi arttıkça sağlık kaygısı düzeyinde artacağı ön görülmektedir (Batı vd., 2018; Doherty-Torstrick vd., 2016; Kurcer vd., 2021; McMullan vd., 2019; Özdemir, 2021; Singh ve Brown, 2014).

5. SONUÇ

İnsanların sağlıkları hakkındaki endişe ve korkularını ortadan kaldırmak niyetiyle insan sağlığını korumak ve geliştirmek için yeni tedavi yöntemler, araştırmalar ve yeni teknolojiler geliştirilmiştir. Sağlık kaygısının oluşması ve artmasında birçok nedenin bulunmaktadır. Bireylerin çevresel ve genetik faktörlerden, önceden yaşanmış hastalık ve ölüm deneyimlerinden, fiziksel ve cinsel istismardan, salgın gibi biyolojik etkenlerden, ebeveyn ve çocuk etkileşiminden ve diğer stresörlerden gibi faktörler bunun en önemli nerelerindedir. Buna ek olarak internetin yaygın hale gelmesi ve yoğun bir taleple kullanımı ile birlikte insanların bilgiye ücretsiz ve kolay bir şekilde erişim sağlaması nedeniyle internet, çevrimiçi sağlık konularındaki bilgilere ulaşılmasında popüler bir kaynak durumuna gelmiştir. Ayrıca sağlıkları hakkında sıkıntı, korku veya endişeli olan bazı kişiler için internet, kendi kendine teşhis koyma veya güvence alma amacıyla erişilebilmektedir. Bu kapsamda sağlık kaygısını artıran nedenlerden biri de siberkondridir.

Araştırma sonucu gösteriyor ki siberkondri davranışı kişinin sağlık kaygı düzeyini etkileyen önemli bir kavramdır. Sağlık kaygısına sahip olan bireylerin, hasta olmakla ilgili korku ve endişelerini doğrulayıcı bilgilere seçici olarak ilgi gösterdikleri ve mevcut hasta olma inançlarına ters düşen bilgileri görmezden geldikleri düşünülmektedir. Bu kapsamda siberkondri, bireyin sağlık kaygısının çevrimiçi sağlık bilgisi arayışını tetiklediği ve dolayısıyla sağlıkla ilgili korkularını ve endişelerini yükselttiği güçlendirici bir sarmalı ifade etmektedir. Kişinin çevrimiçi ortamda karşılaşılabileceği semptom ve hastalıklarla ilgili olumsuz bilgiler, sağlık kaygısı düzeylerini artırmaktadır. Ayrıca çevrimiçi bilgiler kişiye bir miktar ilk güvence sağlasa da kişinin sağlığı hakkında korku ve endişesi sonucunda genellikle kısa ömürlüdür. Buna göre, sağlık kaygısı olan bireyler, sağlık bilgilerini çevrimiçi olarak daha sık aramaktadır. Ancak buldukları çevrimiçi sağlık bilgileri zaten var olan kaygı düzeylerini artırmakta, bu da karşılıklı olarak birbirini etkileyen bir süreci ifade etmektedir.

Bu sonuçlar neticesinde siberkondri, önemli bir halk sağlığı sorunu oluşturabilecek ayrı bir klinik belirtiler dizisi olarak açıklanmalı ve gelecekte yapılacak araştırmalar, belirtileri önleme ve tedavi etme yolları belirlenmelidir. Sağlık bilgisi okuryazarlığının geliştirilmesinin önemli faydaları olabilmektedir (Kıraç ve Öztürk, 2020). Önleme çabaları, çevrimiçi sağlık bilgisi okuryazarlığını geliştirmek için çevrimiçi sağlık bilgilerine erişim, yorumlanma ve yönetilme biçimine odaklanmalıdır. İlk adım, bilgilere güvenilir, saygın ve güvenilir sitelerden erişilmesini sağlamaktır. Çevrimiçi sağlık bilgisi kaynakları arasında bilginin güvenilir ve güvenilir olmayan ayrımı yapılmalı, çevrimiçi sağlık araştırmalarının sonuçları eleştirel bir gözle değerlendirmelidir. İnternet kullanıcıları, kendilerini bu tür sitelere yönlendiren ve güvenilir ve güvenilmez siteler arasında ayırım yapmalarına yardımcı olan rehberlerden yararlanabilir. Bu kılavuzlar genellikle hükümetler, sağlık kuruluşları veya akademik

kuruluşlar tarafından hazırlanmalı ve çeşitli eğitim geçmişlerine sahip bireylere yardımcı olmak için basit, teknik olmayan bir dil kullanılmalıdır. Sağlık konusundaki bilgiler her ne kadar değerli olursa olsun, sadece bilgi olduğunun farkında olmak da önemlidir. İnternet kullanıcılarının çevrimiçi erişilen bilgilere ilişkin beklentilerinin buna göre ayarlanması gerekmektedir.

Destekleyen Kuruluş

“Çalışmayı maddi olarak destekleyen kişi/kuruluş yoktur.”

Çıkar Çatışması

“Yazarların herhangi bir çıkar dayalı çatışması yoktur.”

Teşekkür

“Çalışmaya katkı veren tüm öğrencilere teşekkürlerimizi sunarız.”

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Spss Uygulamalı* (7. Baskı.), Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Asmundson, G.J.G., Paluszek, M.M., Landry, C.A., Rachor, G.S., McKay, D. ve Taylor, S. (2020). "Do pre-existing anxiety-related and mood disorders differentially impact COVID-19 stress responses and coping?", *Journal of Anxiety Disorders*, 74, 102271. doi:10.1016/j.janxdis.2020.102271
- Asmundson, G.J.G. ve Taylor, S. (2020). "How health anxiety influences responses to viral outbreaks like COVID-19: What all decision-makers, health authorities, and health care professionals need to know", *Journal of Anxiety Disorders*, 71, 102211. doi:10.1016/j.janxdis.2020.102211
- Aydemir, Ö., Kırpınar, İ., Sati, T., Uykur, B. ve Cengisiz, C. (2013). "Sağlık Anksiyetesi Ölçeği'nin Türkçe için Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması", *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arşivi*, 50(4), 325–331. doi:10.4274/npa.y6383
- Aygün, S. (2021). *Sağlık Yönetimi ve Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü öğrencilerinin siberkondri düzeyleri ile ilişkili faktörlerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul.
- Barke, A., Bleichhardt, G., Rief, G. ve Doering, B.K. (2016). "The Cyberchondria Severity Scale (CSS): German Validation and Development of a Short Form", *International journal of behavioral medicine*, 23(5), 595–605. doi:10.1007/S12529-016-9549-8
- Batı, A.H., Mandiracioglu, A., Govsa, F. ve Çam, O. (2018). "Health anxiety and cyberchondria among Ege University health science students", *Nurse Education Today*, 71, 169–173. doi:10.1016/J.NEDT.2018.09.029
- Batıgün, A.D., Gör, N., Kömürcü, B. ve Ertürk, İ.S. (2018). "Cyberchondria scale (CS): Development, validity and reliability study", *Dusunen Adam*, 31(2), 148–162. doi:10.5350/DAJPN2018310203

- Brown, R.J., Skelly, N. ve Chew-Graham, C.A. (2020). "Online health research and health anxiety: A systematic review and conceptual integration", *Clinical Psychology: Science and Practice*, 27(2), 1–19. doi:10.1111/cpsp.12299
- Demir, R.N. (2021). *Yetişkin Bireylerin Sosyal Destek, Yalnızlık ve Sağlık Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi: Konya Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Doherty-Torstrick, E.R., Walton, K.E. ve Fallon, B.A. (2016). "Cyberchondria: Parsing health anxiety from online behavior", *Psychosomatics*, 57(4), 390. doi:10.1016/J.PSYM.2016.02.002
- Ertaş, H., Kırac, R. ve Ünal, S. N. (2020). "Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Siberkondri Düzeyleri ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi", *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(23), 1746–1764. doi:10.26466/OPUS.616396
- Hekimoğlu, E.C. ve Bilik, M.Z. (2020). "Freud'dan Lacan'a Kaygı", *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 7(3), 336–367. doi:10.31682/ayna.761464
- Jungmann, S.M. ve Witthöft, M. (2020). "Health anxiety, cyberchondria, and coping in the current COVID-19 pandemic: Which factors are related to coronavirus anxiety?", *Journal of Anxiety Disorders*, 73, 1–9. doi:10.1016/j.janxdis.2020.102239
- Kırac, R. ve Öztürk, Y.E. (2020). "Halkın Sağlık Okuryazarlık Düzeyi İle Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkisi", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 214–243. doi:10.18490/sosars.819000
- Kurçer, M.A., Erdoğan, Z. ve Kardeş, V.Ç. (2021). "The effect of the COVID-19 pandemic on health anxiety and cyberchondria levels of university students", *Perspectives in Psychiatric Care*. doi:10.1111/PPC.12850
- Loos, A. (2013). "Cyberchondria: Too Much Information for the Health Anxious Patient?", *Journal of Consumer Health on the Internet*, 17(4), 439–445. doi:10.1080/15398285.2013.833452
- McDonnell, W.M., Nelson, D.S. ve Schunk, J.E. (2012). "Should we fear "flu fear" itself? Effects of H1N1 influenza fear on ED use", *American Journal of Emergency Medicine*, 30(2), 275–282. doi:10.1016/j.ajem.2010.11.027
- McMullan, R.D., Berle, D., Arnáez, S. ve Starcevic, V. (2019). "The relationships between health anxiety, online health information seeking, and cyberchondria: Systematic review and meta-analysis", *Journal of Affective Disorders*, 245, 270–278. doi:10.1016/J.JAD.2018.11.037
- Muse, K., McManus, F., Leung, C., Meghreblian, B. ve Williams, J.M.G. (2012). "Cyberchondriasis: Fact or fiction? A preliminary examination of the relationship between health anxiety and searching for health information on the Internet", *Journal of Anxiety Disorders*, 26(1), 189–196. doi:10.1016/J.JANXDIS.2011.11.005
- Özdemir, M. (2021). *Anksiyete Bozukluğu ve Depresif Bozuklukta Siberkondri Sıklık Ve Ciddiyetinin Sağlıklı Gönüllülerle Karşılaştırılması* (Uzmanlık Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Shailaja, B., Shetty, V., Chaudhury, S. ve Thyloth, M. (2020). "Exploring cyberchondria and its associations in dental students amid COVID-19 infodemic", *Industrial Psychiatry Journal*, 29(2), 257. doi:10.4103/IPJ.IPJ_212_20

- Singh, K., Brown, R. ve Fox, J.R.E. (2016). "Health anxiety and Internet use: A thematic analysis", *Cyberpsychology*, 10(2), 4. doi:10.5817/CP2016-2-4
- Singh, K. ve Brown, R.J. (2014). "Health-related Internet habits and health anxiety in university students", *Anxiety, Stress, & Coping*, 27(5), 542–554. doi:10.1080/10615806.2014.888061
- Starcevic, V., Baggio, S., Berle, D., Khazaal, Y. ve Viswasam, K. (2019). "Cyberchondria and its Relationships with Related Constructs: a Network Analysis", *The Psychiatric quarterly*, 90(3), 491–505. doi:10.1007/S11126-019-09640-5
- Starcevic, V., Berle, D. ve Arnáez, S. (2020). "Recent Insights Into Cyberchondria", *Current Psychiatry Reports*, 22(11), 1-8. doi:10.1007/S11920-020-01179-8
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (Sixth Ed.). Boston: Pearson.
- Tüter, M. (2019). *Aile hekimliği polikliniğine başvuran hastalarda siberkondri düzeyinin ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.